



De waarde van een mensenleven

Instellingen mogen weigeren om euthanasie toe te passen, dat heeft Ignaas Devisch nooit betwist. Wel moeten ze meer respect tonen voor de autonomie van patiënten, want die zijn in staat om zelf grondig na te denken over hun levenseinde. Ook Etienne Vermeersch vindt dat Rome veel kan leren van de Broeders van Liefde. De meerderheid van de burgers volgt de visie van de Kerk rond euthanasie niet meer. Katholieke instellingen moeten zich aanpassen aan die realiteit.

ONDERSCHAT PATIËNTEN NIET

SINDS WANNEER HEEFT DE KERK EERBIED VOOR
HET LEVEN?

ONDERSCHAT PATIËNTEN NIET



Advocaat Fernand Keuleneer (*DS 12 augustus*)

(http://www.standaard.be/cnt/dmf20170811_03015237) beschuldigt mij van een aanval op levensbeschouwelijk pluralisme. Dat is best grappig, want vorige week protesteerde ik net tegen het risico dat in zorginstellingen één bepaalde levensbeschouwing wordt opgelegd aan patiënten. Ik deed dat vanuit het argument dat in een seculiere samenleving de psychiatrische zorg voor mensen niet mag worden gedicteerd door niet-democratische religieuze instellingen en dat we dringend de wet op de patiëntenrechten meer moeten respecteren.

Natuurlijk mogen instellingen én de individuen die er werken, weigeren om op het verzoek tot euthanasie in te gaan. Dat heb ik nooit betwist. Ze hebben wel de plicht om bij een verzoek niet tegen te werken, zodat mensen naar andere instellingen kunnen worden overgeplaatst. De verhalen die door de jaren heen uit katholieke zorginstellingen naar buiten sijpelden, getuigden vaak van het tegendeel en leggen een gebrek aan respect bloot voor de autonomie van de patiënt. Dat moet stoppen.

In die optiek was ik blij met de visietekst van de Belgische Broeders van Liefde. Ze verlaten de gedachte van het leven als een absolute waarde op zich en wensen de zorg voor de autonome patiënt centraal te stellen. Het klopt niet dat de Broeders nu zelfbeschikking als de nieuwe absolute waarde naar voren schuiven, zoals Herman De Dijn schrijft (*DS 11 augustus*)

(http://www.standaard.be/cnt/dmf20170810_03013211) . Hun tekst stelt letterlijk 'dat we een waarde nooit zien als een absolute waarde die

onvoorwaardelijk de prioriteit heeft op de andere waarden, maar als een fundamentele waarde die kan afgewogen worden tegenover de andere waarden in

een personalistische mensvisie’.

Goede mop

Euthanasie moet de uitzondering blijven, geen existentieel
glijmiddel om aan alle hindernissen van het leven te ontsnappen

Die afweging is een goede zaak, omdat ze rekening houdt met de uniciteit van elke persoon, de omgeving van die persoon belangrijk acht en de zorg vanuit het patiëntenperspectief organiseert. De oproep van de Broeders tot meerdere zorgmodellen juich ik eveneens toe om dezelfde reden: hij garandeert dat mensen voor zichzelf de afweging kunnen maken en niet door een instelling gestuurd worden.

Groot was mijn verwondering te moeten lezen dat ik zou pleiten voor een *pensée unique* (De Dijn) of een ‘tegenwerking van diversiteit aan zorgmodellen’ (Keuleneer). Vooral Keuleneer bakt het bruin: we zouden Rome nodig hebben om ons te herinneren aan de grondwet. Ik onthoud de mop, maar meent hij dit echt? Ik apprecieer wel dat De Dijn een onderscheid maakte tussen Kerk en Staat. Kerken mogen natuurlijk blijven bestaan. Het probleem is dat door de ontstaansgeschiedenis van ons land de psychiatrische zorg diep verankerd zit in de katholieke levensbeschouwing. Dat neem ik Rome niet kwalijk. Maar aangeven dat individuen die verordeningen van instellingen niet aanvaarden deze instellingen dan maar moeten verlaten, is in de praktijk niet eenvoudig. Zeker als je weet dat de meeste instellingen volgens dezelfde verordeningen werken.

Euthanasiasme?

Wanneer één bepaalde levensbeschouwing de psychiatrische zorg domineert, komt de pluraliteit in de zorg in het gedrang. Pluralisme in de zorg kun je daarom het best verankeren door vanuit de patiënt te vertrekken en zijn vrije keuze actief te bevorderen. Vandaar mijn pleidooi om de wet op de patiëntenrechten meer te respecteren en naar mensen te luisteren. Dat de Belgische Broeders die zorgcontext democratischer willen maken, is daarom een goede zaak. Het moet verhinderen dat patiënten worden tegengewerkt in hun verzoek tot euthanasie.

Doe ik daarom mee aan ‘euthanasiasme’? Enkele reacties suggereren dat ik zou pleiten voor een recht op euthanasie of verwijten mij een ‘uitschuiver’, zoals Paul Vervloessem (*DS 11 augustus*) (http://www.standaard.be/cnt/dmf20170810_03013211). Dat is vreemd, want ik schreef er niet over. Voor alle duidelijkheid: voor uitzichtloosheid en lijden kan ik geen enthousiasme opbrengen. Dat is doffe ellende. Het is een goede zaak dat we

een wet op euthanasie hebben, maar de kern van die wet moet blijven liggen op het medisch uitbehandeld zijn en het ondraaglijk en uitzichtloos lijden. De wet verder

opentrekken naar andere categorieën als levensmoeheid of voltooid leven is geen goeie zaak. Wat stelt het leven nog voor als we het maar kunnen leiden door steeds meer de deur naar de dood open te zetten?

Euthanasie moet de uitzondering blijven, geen existentieel glijmiddel om aan alle hindernissen van het leven te ontsnappen. Maar laten we vooral niet denken dat patiënten niet in staat zijn om daar zelf grondig over na te denken. De grote verdienste van de wet op euthanasie is bijgevolg dat het de subjectiviteit van de patiënt als centraal ijkpunt neemt. Wat Rome probeert, is die klok terug te draaien en zelfbeschikking aan de kant te schuiven. Blijkbaar weet de Kerk het nog altijd beter dan de patiënt zelf wanneer het op diens existentieel lijden aankomt. Tot zolang dit stuitend paternalisme in de zorg rondwaart, is haar zogeheten respect voor de patiënt een holle frase.

Ignas Devisch

Doceert medische filosofie en ethiek aan de UGent en de Artevelde-hogeschool en is columnist bij deze krant.

SINDS WANNEER HEEFT DE KERK EERBIED VOOR HET LEVEN?

Heeft Rome het recht om de ziekenhuizen van de Broeders van Liefde te verbieden euthanasie toe te laten? De discussie over het recht van een arts of verplegende om niet aan euthanasie mee te werken, werd jaren geleden al grondig gevoerd in de Senaatscommissie. Het ging daar manifest over een gewetensclausule voor menselijke personen. Dat blijkt ten overvloede uit het feit dat senator Hugo Vandenberghe (CD&V) tot tweemaal toe probeerde ook rechtspersonen, namelijk ziekenhuizen, erbij te betrekken. Dat werd telkens verworpen met achttien tegen tien. De huidige tekst werd toen bij stemming vastgelegd, de juiste interpretatie dus ook. Wat door een stemming is vastgelegd, kan alleen door een stemming worden gewijzigd. Dat is noch in de plenaire zitting van de Senaat, noch in de Kamer, gebeurd. Wat Fred Erdman (SP.A) of anderen toen in de Kamer gezegd hebben, werd nooit ter stemming gelegd en is dus formeel niet relevant. Overigens is het nogal evident dat een gewetensclausule voor individuen bestemd is: instellingen hebben geen geweten, alleen wilsbekwame mensen hebben dat.

Lessen voor Rome

De wet erkent het recht van een arts om in geweten, in intiem gesprek met de patiënt, al dan niet euthanasie toe te passen. Ook Fernand Keuleneer (http://www.standaard.be/cnt/dmf20170811_03015237) zegt dat het uitsluitend de arts is die samen met de patiënt de medische toestand en het medisch handelen

de arts is die samen met de patiënt de medische toestand en het medisch handelen beoordeelt. ‘Derden kunnen daarin niet tussenkomen’ (*DS 12 augustus*) (http://www.standaard.be/cnt/dmf20170811_03015237). Dat een instelling, die de patiënt en zijn nood niet kent, de gewetensbeslissing van de arts kan doorkruisen, is fundamenteel onethisch en strijdig met de geest van onze wet. Met een vreemde gevoelskilte merkt Herman De Dijn daarbij op (*DS 11 augustus*) (http://www.standaard.be/cnt/dmf20170810_03013211) dat de patiënt dan maar de instelling moet verlaten. Een zwakke mens in extreme nood moet dus plots een arsenaal van middelen in gang zetten om elders geholpen te worden.

Tot voor de oorlog was ons land overwegend katholiek. Dat verklaart het overwicht van de katholieke hospitalen. Die zijn blijven bestaan dankzij de overheidsfinanciering. Maar tegenwoordig volgt de meerderheid van de burgers, zeker inzake abortus en euthanasie, de katholieke kerk niet meer. Die financiering kan dus niet legitiem blijven als de verzorgingsinstellingen zich niet aanpassen aan die fundamentele wijziging. De Broeders van Liefde hebben dat aan gevoeld en hebben zelfs, in een ethisch hoogstaande visietekst, aangetoond hoe zij daarnaast toch, wat de essentie betreft, aan hun christelijke inspiratie trouw konden blijven. Rome kan daar heel wat van leren.

Stroom van bloed

| Dat een instelling, die de patiënt en zijn nood niet kent, de gewetensbeslissing van de arts kan doorkruisen, is onethisch

De Dijn vindt dat het de Kerk is die garant staat voor de absolute waarde van elk mensenleven. Komt hij van de planeet Mars? Er is geen enkele beweging of godsdienst (zelfs niet het communisme of de islam) die, door de eeuwen heen, zo’n brede stroom van bloed heeft doen vloeien als die Kerk. Ik zou zoiets niet schrijven, als ik daar niet 100 procent zeker van was. Het begon al in de *Handelingen van de Apostelen*, waar Ananias en Saphira door Petrus ter dood veroordeeld werden

omdat ze wat gelogen hadden over de verkoop van hun huis. Eerbied voor het leven? Voor de rest van dat verhaal kun je Karlheinz Deschner lezen:

Kriminalgeschichte des Christentum. Dat bestaat uit tien delen, maar elk deel afzonderlijk volstaat om mijn bewering te bevestigen. Het gruwelijke daarbij is dat vooral onschuldigen werden gedood. Bij de massale uitroeiing van de Albigenzen, op pauselijk bevel, werden zelfs ketters en rechtgelovigen door elkaar gedood: ‘God zal de zijnen wel herkennen’, klonk het. Na een bul van Innocentius III werden tienduizenden onschuldige vrouwen na vreselijke folteringen als ‘heks’ verbrand. En zo ging het maar door, eeuw na eeuw. Zelfs in de *Catechismus van de katholieke kerk* van 1992, werd de doodstraf nog aanvaard.

De Kerk is geen democratie, vindt De Dijn. Bedankt voor de informatie. Tot het einde van de 19de eeuw gold als vaststaand dogma dat alle mensen, van waar ook

ter wereld, hoe goed ze ook geleefd hadden, voor eeuwig naar de hel gingen als ze niet gedoopt waren in de katholieke kerk. In een democratische Kerk was de absurditeit daarvan misschien iets eerder aan het licht gekomen.

Over de mens en zijn waarden zou Rome beter beschaamd zwijgen.

Etienne Vermeersch

Hoogleraar emeritus filosofie (UGent).

rd.be/extra/sta

